

Covid-19 pandemi sürecinde jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların yaşadıkları korku-anksiyete ve depresyonun belirlenmesi*

Determination of fear-anxiety and depression experienced by women undergoing gynecologic cancer treatment during Covid-19 pandemic

Gülten Güvenç¹, Gülşah Kök², Esra Nur Erdoğan³, İncilay Çelik⁴, Nurettin Boran⁵

¹ Prof. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Ankara/Türkiye, gulten.guven@sbu.edu.tr, 0000-0002-8330-9497

² Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Ankara/Türkiye, gulsah.kok@sbu.edu.tr, 0000-0001-9553-2621

³ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Ankara/Türkiye, esranurerdogan15@gmail.com, 0000-0001-6300-8702

⁴ Uzm. HemAnkara Gaziler Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara/Türkiye, incilay-mercan-92@hotmail.com, 0000-0002-1513-3469

⁵ Prof. Dr. Etik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara/Türkiye, nboranoglu@gmail.com, 0000-0002-0367-5551

*Bu makale, 4. Uluslararası 5. Ulusal Onkoloji Hemşireliği Kongresi'nde sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "Covid-19 pandemi sürecinde jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların yaşadıkları korku-anksiyete ve depresyonun belirlenmesi" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

ÖZ

Giriş ve Amaç: Koronavirüs-19 (COVID-19) pandemi süreci kronik hastalıkları bulunan bireyleri derinden etkilemiştir. Çalışmada jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların COVID-19 pandemisi sürecinde yaşadıkları korku anksiyete ve depresyon düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Tanımlayıcı tipteki çalışma, Ankara ilinde 31 Mayıs-30 Temmuz 2022 tarihleri arasında iki eğitim ve araştırma hastanesinde araştırmayı kabul eden 82 jinekolojik kanser tedavisi gören kadın ile yürütülmüştür. Bu çalışmada; tanıtıcı bilgi formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri aracılığıyla yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. **Bulgular ve Sonuç:** Çalışmamızda katılımcıların COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması $14,30 \pm 6,42$, Beck Depresyon Envanteri puan ortalaması $14,73 \pm 7,02$, Durumluk Kaygı Ölçeği puan ortalaması $46,63 \pm 10,71$ ve Sürekli Kaygı Ölçeği puan ortalamasının $48,17 \pm 9,99$ olduğu belirlenmiştir. Çalışmada katılımcıların Beck Depresyon Envanteri puanları ile Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (sırasıyla, $r=0,476$; $r=0,507$) COVID-19 pandemisi sürecinde ve sonrasında hemşirelerin jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların korku, kaygı ve depresyon açısından değerlendirmelidir.

ABSTRACT

Introduction and Aim: The coronavirus-19 (COVID-19) pandemic process has deeply affected individuals with chronic diseases. In the study, it was aimed to determine the level of fear, anxiety and depression experienced by women undergoing gynaecological cancer treatment during the pandemic process. **Materials and Method:** The descriptive study was conducted in two training and research hospitals in Ankara between 31 May and 30 July 2022 with 82 women undergoing gynaecological cancer treatment who accepted the study. In this study; descriptive information form, COVID-19 Fear Scale, Beck Depression Inventory, State and Trait Anxiety Inventory were collected by face-to-face interview technique. Independent sample t test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson correlation analysis were used to evaluate the data. **Results and Conclusion:** In our study, the mean score of the participants was 14.30 ± 6.42 on the Fear of COVID-19 Scale, 14.73 ± 7.02 on the Beck Depression Inventory, 46.63 ± 10.71 on the State Anxiety Scale and 48.17 ± 9.99 on the Trait Anxiety Scale. In the study, there was a statistically moderate positive significant relationship between the Beck Depression Inventory scores of the participants and the State Anxiety Scale and Trait Anxiety Scale scores ($r=0.476$; $r=0.507$, respectively). During and after the COVID-19 pandemic, nurses should evaluate women undergoing gynaecological cancer treatment in terms of fear, anxiety and depression.

Anahtar Kelimeler:
Jinekolojik Kanser; COVID-19 Korkusu; Anksiyete; Depresyon; Hemşirelik Bakımı

Key Words:
Gynaecological Cancer; Fear of COVID-19; Anxiety; Depression; Nursing Care

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Gülhane Hemşirelik Fakültesi,
Doğum ve Kadın Hastalıkları
Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye,
esranurerdogan15@gmail.com,
0000-0001-6300-8702

DOI:
10.52880/sagakaderg.1512173

Gönderme Tarihi/Received Date:
09.07.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
24.09.2024

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
30.09.2024

GİRİŞ

Koronavirüs-19 (COVID-19) pandemi süreci kronik hastalıkları bulunan bireyleri derinden etkilemiştir. Kanser hastalarının hastalık ya da tedavi sürecinde bağışıklık sisteminin baskılanması nedeniyle COVID-19 pandemi sürecinde riskli grup içinde olduğu bilinmektedir (Kebudi, 2020; Karabuğa Yakar ve ark., 2022). Pandemi sürecinde kanser hastalarının mevcut tedavi süreçleri etkilenmiş hastaneye gitmek zorunda kalmış ve böylece COVID-19'a yakalanma riskleri artmıştır (Aydın ve Hosseinezhad Hendvari, 2022). Bu durum enfekte olma kaygıları ve tedirginlikleri tedavi sürecini ve hastane kontrollerinde aksamalara sebep olarak olumsuz etkilemiştir (Korkmaz ve Beydağ, 2024). Salgının devam ettiği ülkelerde kanser hastalarının yaşadıkları en önemli sorun tedavilerinde gecikme olması yeterince sağlık hizmetlerinden yararlanamaması olmuştur (Aydın ve Hosseinezhad Hendvari, 2022). Kanserler içerisinde önemli bir yer tutan jinekolojik kanserli kadınlar için de bu süreç aynı şekilde ilerlemiştir (Gültekin et al., 2020).

Pandemi sürecindeki sağlık sistemlerinin rutin işleyişinin bozulması jinekolojik kanserli kadınların sağlık kuruluşuna erişimini kısıtlamakta ve tedavi sürecinde aksaklıklar yaşamalarına sebep olmaktadır (Keten ve Edis, 2021). COVID-19 vaka sayılarındaki artış beraberinde jinekolojik kansere sahip olan kadının aile içerisindeki rollerine bağlı olarak korku, stres, endişe, anksiyete ve depresyon gibi psikolojik semptomları deneyimlemelerini artırabilmekte ve aynı zamanda genel sağlık durumunu da olumsuz etkilemektedir (Zeybek ve ark., 2020). Avrupa Jinekolojik Onkoloji Derneği (European Society of Gynaecological Oncology)'nin ve Avrupa Jinekolojik Kanser Savunuculuk Grupları Ağı (European Network of Gynaecological Cancer Advocacy Groups)'nin yapmış olduğu bir çalışmada jinekolojik onkoloji hastalarının %70,9'unun COVID-19 pandemisinden çok kanserin yayılmasından korktukları, %18,3'ünün onkoloji doktoruna gitmekten çekindiği ve %17,5'inin COVID-19 kapmaktan endişe ve korku duydukları saptanmıştır (Uwins et al., 2020). Gültekin ve ark.'nın (2020) 16 Avrupa ülkesinde jinekolojik kanserli hastalarla yapmış olduğu çalışma sonucu COVID-19 nedeni ile hastaların %71'inin tedavi ve takiplerinde gecikme yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır (Gültekin et al., 2020).

Pandemi sürecinde jinekolojik kanser tedavisi gören ve onkoloji kliniklerine başvuran hastaların bu süreçte yaşayabildikleri korku, anksiyete ve depresyon belirtilerini sağlık personeline dile getirmesinin faydalı olacağı, bu konuda anksiyete ve korkularını giderici destekleyici ve terapötik iletişimlere ihtiyaçlarının olduğu değerlendirilmiştir. Sağlık personeli, sağlıklı/

hasta birey ve ailelerinin COVID-19 gibi olağan dışı durumlarda kronik hastalıklarına yönelik tanı, tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin etkin ve profesyonel bir şekilde yönetiminden sorumludur. Bu nedenle bu çalışmada da; pandemi sürecinde jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların yaşadıkları korku, anksiyete ve depresyonun belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmanın COVID-19 pandemi süreci ve buna benzer gelecekte yaşanabilecek pandemi süreçlerinde onkoloji kliniklerine başvuran jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların bu konudaki gereksinimlerine yönelik destekleyici bakımı sunmada faydalı olabileceği düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Tanımlayıcı tasarımda yapılan çalışma, Ankara'da iki eğitim ve araştırma hastanesinde çift merkezli olarak 31 Mayıs 2022-30 Temmuz 2022 tarihleri arasında yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini bir merkezin kemoterapi ünitesinde ayaktan tedavi alan ve diğer merkezin Jinekolojik Onkoloji Kliniğinde yatarak tedavi alan jinekolojik kanser tedavisi gören kadınlar oluşturmuştur. Çalışmanın örnekleminin hesaplanmasında evreni bilinen örneklem hesaplanması yapılarak örneklem büyüklüğü 77 olarak hesaplanmıştır. Veri toplama formunun anlaşılır olup olmadığını değerlendirmek amacıyla 10 hasta üzerinde ön uygulama yapılmış, ön uygulama yapılan hastalar örnekleme dahil edilmemiştir. Sonuç olarak; çalışmanın örneklemini, çalışma kriterlerine uyan toplam 82 jinekolojik kanser tedavisi gören kadın oluşturmuştur.

Çalışmaya dahil edilme kriterleri; 18 yaş üstü jinekolojik kanserli kadın olması ve kendi rızası ile çalışmaya katılmayı kabul etmesi olarak belirlenmiştir. Çalışmaya alınma kriterleri dışında kalan kadınlar ve çalışmaya devam etmek istemeyen kadınlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Çalışmanın Uygulaması

Çalışmada kullanılan veri toplama aracının uygulanmasında yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplamaya başlamadan çalışmaya katılan kadınlardan yazılı ve sözlü onamları alınmıştır. Veriler, hastalar kemoterapi almak için ayaktan tedavi ünitesine geldiğinde ve yatan hastalardan hasta odasında alınmıştır. Mahremiyeti sağlamak amacıyla paravan çekilmiş aynı zamanda hastaların yalnız oldukları zaman dilimi seçilmiştir. Verilerin toplama formlarının doldurulması ortalama 15 dakika sürmüştür.

Çalışmada veri toplamak amacıyla kullanılan veri toplama araçları aşağıda verilmiştir:

Tanıtıcı Bilgi Formu: Literatür taranarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Yaş, medeni durum, eğitim durumu ve çalışma durumunu içeren sosyodemografik veriler ile hastalığı, tedavisi, mevcut hastalığına ve COVID-19 pandemisine ilişkin verilerini (COVID-19 geçirme durumu, COVID-19 pandemisi nedeni ile tedavisinin geciktiğini düşünme...) içeren toplam 17 soru içermektedir (Gültekin et al., 2020; Kahraman Erkuş ve Arslan Çolak, 2021).

Koronavirüs (COVID-19) Korkusu Ölçeği: Katılımcıların COVID-19 korkusu düzeyini değerlendirmek amacı ile kullanılmıştır. Ölçek Ahorsu ve ark. (2020) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Bakıoğlu ve ark. (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yedi maddeden oluşan ölçek, beşli likert türündedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan yedi ve en yüksek puan 35'dir. Ölçekten alınan puan arttıkça COVID-19 korkusu düzeyi artmaktadır. (Bakıoğlu et al., 2020). Türkçe ölçeğin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,82'dir. Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa değeri 0,94'tür.

Beck Depresyon Envanteri: Katılımcıların depresif belirti düzeyini değerlendirmek amacı ile kullanılmıştır. Ölçek Beck ve ark. (1961) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Hisli (1989) tarafından yapılmıştır. 21 ifadeden oluşan ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 ve en yüksek puan 63'tür. Toplam puanın yüksekliği depresif belirti düzeyinin yüksekliğini ifade etmektedir. 17 puan ve üstünde alanlar %90 olasılıkla normalin üzerinde depresyon göstermektedir (Hisli 1, 1989; Hisli 2, 1989). Türkçe ölçeğin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,80'dir. Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa değeri 0,81'dir.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)

Katılımcıların anksiyete düzeyini belirlemek amacı ile kullanılmıştır. Ölçek Spielberger ve ark.(1970) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Öner ve Le Compte tarafından (1995) gerçekleştirilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği, bireyin belli bir anda ve koşullarda nasıl hissettiğini belirlemeyi amaçlayan ve 20 maddeden oluşan 4'lü likert tip bir ölçektir. Sürekli Kaygı Ölçeği, bireyin içinde bulunduğu durumdan bağımsız olarak, kendini nasıl hissettiğini belirler ve 20 maddeden oluşan 4'lü likert tipi bir ölçektir. Her iki ölçekten de alınabilecek en düşük puan 20 ve en yüksek puan 80'dir. Ölçeklerden elde edilen 0-19 arası toplam puan anksiyete olmadığını; toplam puanın 20-39 arası hafif anksiyete, 40-59 arası orta anksiyete, 60-79 arası ağır anksiyete düzeyini, 60 ve üzerinde olması bireyin profesyonel yardıma gereksinimi olduğunu göstermektedir (Öner

ve Le Compte., 1998). Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa değeri sırasıyla 0,94 ve 0,92'dir.

Verilerin Analizi

Analizler için IBM SPSS Statistics 28 paket programı kullanılmıştır. Kategorik değişkenler yüzde ve sayı olarak; sayısal değişkenler standart sapma ve ortalama olarak verilmiştir. Sayısal değişkenlerin normallik varsayımı Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiştir. Normallik test bulgularına göre verilerin normal dağılmıştır. Bu nedenle çalışmada parametrik olan istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır. İki bağımsız grup arasındaki farklılıklar Bağımsız Örneklem T Testi ile incelenmiştir. İki bağımsız grup arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile kontrol edilmiştir. İki bağımsız sayısal değişken arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon katsayısı ile değerlendirilmiştir. Analizlerde istatistiksel anlamlılık 0,05 düzeyinden yorumlanmıştır.

Çalışmanın Etik Yönü: Çalışmanın yürütülebilmesi için ilgili kurum ve etik kurul izinleri alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmamıza katılım sağlayan kadınların yaş ortalaması 56,54±9,42 olarak bulunmuştur. Kadınların %73,2'si evli, %52,4'ünün eğitim durumu ilkökuldür. %86,6'sı bir işte çalışmamaktadır. Kadınların %48,8'i endometriyum kanseri, %31,8'i over kanseri, %18, 2'si ise serviks kanseridir. %74,4'ü hastalığının 1. evresinde, %12,2'si hastalığının 2. evresindedir. Hastalığı nedeniyle kemoterapi tedavisi alanların oranı %13,4; cerrahi tedavi alanların oranı %86,6'dır. Kadınların %58,5'i COVID-19 geçirmemiş, %61'i üç ve daha fazla doz COVID-19 aşısı olmuştur. Kadınların %74,4'ünün hastalığı pandemi sürecinde başlamıştır ve %54,9'unun tedavi süresi 12 ay ve altındadır. COVID-19 pandemisi nedeniyle hastaların %29,3'ü tedavisinin geciktiğini, %34,1'i tedavisinin aksadığını, %35,4'ü tedavi sürecinin ve sağlık durumunun olumsuz etkilendiğini düşündüğünü, %34,1'nin COVID-19 pandemisi nedeniyle sağlık kuruluşuna gitmekten korktuğu ve %24,4'ünün bu dönemde hastalığıyla baş etmede güçlük yaşadığı ifadelerini işaretledikleri saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 2 incelendiğinde; çalışmaya katılan kadınların COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması 14,30±6,42, Beck Depresyon Envanteri puan ortalaması 14,73±7,02, Durumluk Kaygı Ölçeği puan ortalaması 46,63±10,71 ve Sürekli Kaygı Ölçeği puan ortalaması ise 48,17±9,99 olduğu belirlenmiştir.

COVID-19 nedeniyle tedavisinin geciktiğini düşünen, COVID-19 nedeniyle sağlık kuruluşuna gitme korkusu yaşayan ve bu dönemde hastalığıyla baş etmede güçlük

Tablo 1. Katılımcıların Tanıtıcı Özellikleri (n=82)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Yaş (Ort±SS=56,54±9,42)		
31-55 Yaş	33	40,2
56-78 Yaş	49	59,8
Medeni Durum		
Bekar	22	26,8
Evli	60	73,2
Eğitim Durumu		
Okur Yazar	6	7,3
İlkokul	43	52,4
Ortaokul	10	12,2
Lise ve üzeri	23	28,1
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	11	13,4
Çalışmıyor	71	86,6
Kanser Türü		
Endometrium Kanseri	40	48,8
Over Kanseri	26	31,8
Serviks Kanseri	15	18,2
Vulva Kanseri	1	1,2
Hastalık Evresi		
Evre 1	61	74,4
Evre 2	10	12,2
Evre 3	7	8,5
Evre 4	4	4,9
Tedavi Süresi (Ort±SS=17,70±21,21)		
≤12	45	54,9
>12	37	45,1
Tedavi Tipi		
Cerahi	71	86,6
Kemoterapi	11	13,4
COVID-19 Aşısı Olma Durumu		
Aşı olmadı	2	2,4
2 doz aşı oldu	30	36,6
3 ve üzeri doz aşı oldu	50	61,0
Tedavinin Pandemi Sürecinde Başlama Durumu		
Evet	61	74,4
Hayır	21	25,6
COVID-19 Nedeniyle Tedavinin Aksadığını Düşünme		
Evet	28	34,1
Hayır	54	65,9
COVID-19 Nedeniyle Tedavisinin Geciktiğini Düşünme		
Evet	24	29,3
Hayır	58	70,7
COVID-19 Nedeniyle Sağlık Kuruluşuna Gitme Korkusu		
Evet	28	34,1
Hayır	54	65,9
COVID-19 Nedeniyle Tedavi Sürecinin ve Genel Sağlıkının Olumsuz Etkilendiğini Düşünme		
Evet	29	35,4
Hayır	53	64,6
COVID-19 Döneminde Hastalığıyla Baş Etmede Güçlük Yaşama		
Evet	20	24,4
Hayır	62	75,6

Tablo 2. COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanterine İlişkin Bilgileri

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Covid-19 Korkusu Ölçeği	14,30	6,42	7	31
Beck Depresyon Envanteri	14,73	7,02	2	32
Durumluk Kaygı Ölçeği	46,63	10,71	23	72
Sürekli Kaygı Ölçeği	48,17	9,99	28	70

Tablo 3. Tanımlayıcı özelliklere göre COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırması

	COVID-19 Korkusu Ölçeği Ort±SS	Beck Depresyon Envanteri Ort±SS	Durumluk Kaygı Ölçeği Ort±SS	Sürekli Kaygı Ölçeği Ort±SS
Yaş				
31-55 Yaş	14,73±6,70	16,58±7,38	50,55±9,83	49,82±9,09
56-78 Yaş	14,02±6,29	13,49±6,56	44,00±10,57	47,06±10,49
t;p	0,486;0,628	1,986;0,051	2,828; 0,006*	1,230;0,222
Medeni Durum				
Bekar	13,86±6,14	15,59±7,24	45,86±10,73	49,36±10,94
Evli	14,47±6,57	14,42±6,98	46,92±10,78	47,73±9,68
t;p	-0,375;0,709	0,668;0,506	-0,392;0,696	0,653;0,516
Çalışma Durumu				
Çalışıyorum	12,00±4,60	14,91±7,18	49,64±10,32	48,73±8,57
Çalışmıyorum	14,66±6,62	14,70±7,05	46,17±10,77	48,08±10,24
t;p	-1,284;0,203	0,089;0,929	0,999;0,321	0,197;0,844
Kanser Türü (n=81)				
Endometrium Kanseri	14,68±7,10	13,28±6,57	47,97±10,93	48,00±10,08
Over Kanseri	13,65±5,97	14,46±6,53	44,15±7,74	47,58±9,71
Serviks Kanseri	14,47±5,78	18,27±7,66	46,67±14,15	49,20±10,99
F;p	0,198;0,821	2,974;0,057	1,004;0,371	0,125;0,883
COVID-19 Aşısı (n=80)				
2 Doz	13,90±4,93	16,20±7,65	48,60±8,78	51,43±9,58
3 ve Üzeri Doz	14,70±7,25	13,88±6,67	45,02±11,59	46,38±9,84
t;p	-0,587;0,559	1,425;0,158	1,562;0,123	2,246; 0,028*
Tedavinin Pandemi Sürecinde Başlama Durumu				
Evet	14,46±6,55	14,72±7,12	47,93±10,93	48,08±9,89
Hayır	13,86±6,17	14,76±6,91	42,86±9,29	48,43±10,51
t;p	0,368;0,714	-0,023;0,982	1,903;0,061	-0,136;0,892
Tedavi Süresi				
≤12	14,20±7,06	14,84±7,24	49,84±11,20	49,64±9,67
>12	14,43±5,65	14,59±6,85	42,73±8,74	46,38±10,20
t;p	-0,162;0,872	0,159;0,874	3,154; 0,002*	1,484;0,142
COVID-19 Nedeniyle Tedavisinin Geciktiğini Düşünme				
Evet	16,50±7,03	16,29±6,61	52,50±9,74	50,83±9,06
Hayır	13,40±5,99	14,09±7,14	44,21±10,21	47,07±10,22
t;p	2,028; 0,046*	1,299;0,198	3,390; 0,000*	1,567;0,121
COVID-19 Nedeniyle Tedavinin Aksadığını Düşünme				
Evet	15,68±6,97	16,68±6,85	52,68±10,00	51,54±9,15
Hayır	13,59±6,07	13,72±6,96	43,50±9,76	46,43±10,04
t;p	1,403;0,165	1,834;0,070	4,007; 0,000*	2,251; 0,027*
COVID-19 Nedeniyle Sağlık Kuruluşuna Gitme Korkusu				
Evet	16,50±6,39	17,36±6,81	50,25±11,79	49,82±10,14
Hayır	13,17±6,20	13,37±6,80	44,76±9,70	47,31±9,89
t;p	2,285; 0,025*	2,516; 0,014*	2,256; 0,027*	1,079;0,284
COVID-19 Nedeniyle Tedavi Sürecinin ve Genel Sağlıkının Olumsuz Etkilenmesi				
Evet	16,03±7,58	16,34±6,33	49,90±10,79	50,14±8,89
Hayır	13,36±5,55	13,85±7,28	44,85±10,34	47,09±10,46
t;p	1,672;0,101	1,552;0,125	2,082; 0,041*	1,326;0,189
COVID-19 Döneminde Hastalığıyla Baş Etmede Güçlük Yaşama				
Evet	17,85±8,13	17,10±5,85	52,90±9,69	52,05±8,87
Hayır	13,16±5,36	13,97±7,24	44,61±10,30	46,92±10,07
t;p	2,415; 0,024*	1,756;0,083	3,172; 0,002*	2,036; 0,045*

*Tablo 1 içerisinde yer alan verilerin anlamlı olanları bu tabloda yer almıştır.

**t:Bağımsız Örneklem T Testi F:Tek Yönlü Varyans Analizi *:p<0,05

yaşayan kadınların COVID-19 korkusu ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). COVID-19 nedeniyle sağlık kuruluşuna gitme korkusu yaşayan kadınların Beck Depresyon Ölçeği'nden aldıkları puanın istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 3).

55 yaş altındaki kişilerin ve tedavi süreci 12 ay ve altında olan kişilerin Durumluk Kaygı Ölçeği'nden aldıkları puanın istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. COVID-19 nedeniyle tedavisinin geciktiğini, aksadığını, tedavi sürecinin ve sağlık durumunun olumsuz etkilendiğini düşünen, COVID-19 nedeniyle sağlık kuruluşuna gitme korkusu yaşayan, tedavi alırken COVID-19'a yakalanma korkusu yaşayan, COVID-19 döneminde hastalığıyla baş etmede güçlük yaşayan kadınların durumluk kaygı düzeyi istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 3).

İki doz aşısı olan kadınlar ile 3 ve daha fazla doz aşısı olan kadınların Sürekli Kaygı Ölçeği'nden aldıkları puanın istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca COVID-19 nedeniyle tedavisinin aksadığını düşünen ve bu dönemde hastalığıyla baş etmede güçlük yaşayan kadınların Sürekli Kaygı Ölçeği'nden aldıkları puanın istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 3).

Çalışmaya katılan kadınların Beck Depresyon Envanteri puanları ile Durumluk Kaygı Ölçeği puanları ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($r=0,476$, $r=0,507$) (Tablo 4).

TARTIŞMA

COVID-19 pandemisinin insanlar üzerinde stres, korku-anksiyete ve depresyon gibi psikolojik etkilere neden olduğu bilinmektedir (Korkmaz ve Beydağ, 2024; Aydın ve Hosseimnezhad Hendvari, 2022; Abrol et al. 2022). COVID-19 döneminde yüksek risk grubu taşıyan hasta popülasyonu içerisinde yer alan önemli bir grupta kanserli kadınlardır. Bu nedenle kanser hastaları aşı için birincil grup olarak düşünülmüştür. Ulusal Kapsamlı Kanser Ağı (National Comprehensive Cancer Network-NCCN), mevcut tedavi almakta olan, tedaviye başlanması planlanan ve son altı ay içinde kanser tedavi gören kişilerin mümkün olan en kısa sürede aşı yaptırmaya öncelik vermelerini önerilmektedir (Network, 2022). Bizim çalışmamızda kadınların %61'i 3 doz ve üzeri aşı olmuştur. Çalışmamızda jinekolojik kanseri olan kadınların 3 doz aşılama oranlarının yarısından fazla olması ve yalnızca 2 kişinin aşı olmamasına rağmen COVID-19 pandemi sürecinde sağlık kuruluşuna gitmekten korktukları (%34,1) belirlenmiştir. Ayrıca bu bulguya 2 doz aşısı olanların 3 doz aşıya sahip olanlara kıyasla sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu da bulunmuştur. Literatür incelendiğinde COVID-19 aşısı olan jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların aşı olmayanlara göre sağlık kurumuna başvurmalarını olumlu etkilemelerine yönelik çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak Say ve Çakır'ın yaptığı çalışmada; COVID-19 nedeni ile hastaların %72,9'unun hastaneye gitmekten korktuklarını belirtilmiştir (Say ve Çakır, 2021). Korkmaz ve Beydağ'ın yaptığı çalışmada ise bu oran %58 olarak bulunmuştur (Korkmaz ve Beydağ, 2024). Bu konuda sağlık personelinin, jinekolojik kanseri olan kadınların COVID-19 aşılara yönelik farkındalıklarını yükseltebilecekleri, aşılanmanın bireysel

Tablo 4. COVID-19 Korkusu Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanterine Arasındaki İlişki

		Covid-19 Korkusu Ölçeği	Beck Depresyon Envanteri	Durumluk Kaygı Ölçeği	Sürekli Kaygı Ölçeği
Covid-19 Korkusu Ölçeği	<i>r</i>	1,000	0,216	0,070	-0,065
	<i>p</i>		0,051	0,533	0,562
Beck Depresyon Envanteri	<i>r</i>		1,000	0,476**	0,507**
	<i>p</i>			<,001	<,001
Durumluk Kaygı Ölçeği	<i>r</i>			1,000	0,631**
	<i>p</i>				<,001
Sürekli Kaygı Ölçeği	<i>r</i>				1,000
	<i>p</i>				

r:Pearson Korelasyon Katsayısı **: $p<0,01$

sağlığın korunması anlamında önemli olduğunu vurgulamalarının faydalı olabildiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda jinekolojik kanserli kadınların COVID-19 yakalanma korkusunun orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Literatürde kanser hastaların büyük çoğunluğunun pandemi sürecinde COVID-19 virüsüne yakalanma korkusu yaşadıkları saptanmıştır (Gültekin ve ark., 2020; Biagioli ve ark., 2021). COVID-19'a yakalanma korkusunun hastalığın hızlı yayılması, yüksek mortalitesinin olması, tanı ve tedavilerinin aksayacağı endişesi ve pandemi sürecinin belirsizliğinin neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların %48,8 oranında endometrial kanser olduğu, ancak endometriyum kanseri ile birlikte serviks, over ve vulva kanser türüne sahip kadınların da çalışma içerisinde yer aldığı belirlenmiştir. Kanser türüne uygun olarak kadınlar arasında COVID-19 korkusu, kaygı durumu ve depresyon durumları incelendiğinde herhangi bir anlamlı farkın olmadığı değerlendirilmiştir. Yalnızca herhangi bir jinekolojik kansere sahip olmak ve COVID-19 süreci içerisinde kanser tanısı almak hastaların kaygısını arttıran önemli bir faktör olarak kabul edilebilir. Bunun dışında çalışmada kanser tedavi süresi bir yıldan az olan kadınların kanser tedavi süresi bir yıldan fazla olanlara göre durumluk kaygı düzeyinde anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Tedavi süreci ve yan etkilerinin kişi üzerinde yaratabileceği kaygılar nedeni ile tedavi süreci arttıkça COVID-19'a yakalanma korkusunun da artabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların çoğunluğunun (%74,4) kanser hastalıklarının pandemi sürecinde başladığı saptanmıştır. Kadınların %29,3'ünün COVID-19 nedeniyle tedavisini geciktirdiklerini, %34,1'inin ise COVID-19 nedeniyle tedavilerini aksattıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda riskli grupta yer alan kanser hastalarının tedavisindeki aksaklıklar ve gecikmeler neticesinde istenmeyen bazı komplikasyonların veya nüks durumlarının ortaya çıktığı belirtilmiştir (Schrag et al., 2020; Say ve Çakır, 2021). Abrol ve ark.'ın (Abrol et al., 2022) yaptığı çalışmada, hastaların en büyük endişenin tedaviyi geciktirme korkusu olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar kapsamında tedavi sürecinde gecikme ve aksama olduğunu düşünen kadınların hastalıklarının ilerleme ihtimali düşüncesi korku, anksiyete ve depresyona neden olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların depresyon düzeylerinin arttıkça durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin de anlamlı olarak arttığı, aynı zamanda bu kadınların hafif düzeyde depresyon ve orta düzeyde kaygı yaşadığı sonucuna

ulaşmıştır. Doğan ve Düzel'in (2020) yaptıkları çalışmada bireylerin COVID-19 ile ilgili korku ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu vurgulanmıştır (Doğan ve Düzel, 2020). Literatürde başka bir çalışmada ise pandemi sürecinde kanser hastalarının korku, kaygı ve stresinin arttığı sonucuna varılmıştır (Aydın ve Hosseinnezhad Hendvari, 2022). Korkmaz ve Beydağ (2024) çalışmalarında COVID-19 salgınında kanser hastalarının belirsizlikler nedeniyle endişelerinin arttığını, tedavide yaşanan aksamalar nedeniyle umutsuzluğa kapıldıklarına yer vermiştir (Korkmaz ve Beydağ 2024). Çalışmamızın sonucundaki farklılığın çalışmanın yapıldığı dönemin pandemi sürecindeki kısıtlamaların kaldırılması, hastalığın etkilerinin bilinmesi ve vaka sayılarının düşmesine paralel olarak diğer çalışmalardan farklılık gösterdiği düşünülmektedir.

Çalışmanın sınırlılıkları

Çalışmanın yalnızca Ankara'da bulunan iki merkezde yürütülmesi çalışma sonuçlarının genel popülasyona yansıtılamamasından dolayı sınırlılık oluşturmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmada jinekolojik kanser tedavisi gören kadınların %48,8 oranında endometrial kanser ve COVID-19 aşılama oranlarının yüksek olmasına rağmen hastalığa yakalanma korkularının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. COVID-19 nedeniyle tedavilerinde gecikme ve aksamaların olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Pandemi gibi tüm dünyayı etkileyen olağanüstü durumlarda kanser hastalarının bütüncül yaklaşımla vakit geçmeden ele alınması ve sağlık profesyonellerinin tanı, tedavi ve bakımda bireyselliğe önem vermeleri gerektiği değerlendirilmiştir. Profesyonel yaklaşımın kanser tedavilerinin sürekliliğinin sağlanmasına ve hastalıkla baş etme sürecine katkı sağlamasına yardımcı olacağı aynı zamanda COVID 19 gibi olağanüstü durumlarda gelişebilecek bireysel kaygı ve endişeleri de azaltabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abrol, D., Chandel, R. K., Ali, M., Bhagat, S., & Sharma, V. K. (2022). Psychological impact of Covid-19 pandemic on cancer patients: A cross-sectional study.
- Ahorsu, D.K., Lin, C-Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The Fear of Covid-19 Scale: Development and initial validation. International Journal of Mental Health and Addiction.
- Aydın, N. & Hosseinnezhad Hendvari, F. (2022). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Kanser Hastalarının Yaşadığı Sorunlar: Nitel bir çalışma. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 16 (3) , 493-502.
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2020). Fear of Covid-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. International Journal of Mental Health and Addiction.

- Beck, AT., Ward, CH., Mendelson, M., Mock, J., Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. Archives of General Psychiatry. 4(6): 561-571.
- Biagioli, V., Albanesi, B., Belloni, S., Piredda, A., Caruso, R. (2021) Living with cancer in the Covid-19 pandemic: An Italian survey on self-isolation at home. Eur J Cancer Care (Engl). 2021;30(2):1–11.
- Doğan, M. M. & Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. Electronic Turkish Studies, 15(4).
- Gültekin, M., Ak, S., Ayhan, A. et al. (2020). Perspectives, fears and expectations of patients with gynaecological cancers during the Covid-19 pandemic: A Pan-European study of the European Network of Gynaecological Cancer Advocacy Groups (ENGAGE). Cancer Med. 2021; 10:208–219.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma, Psikoloji Dergisi, 22, 118-126.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği Güvenirliliği, Psikoloji Dergisi, 23, 3-13.
- Kahraman Erkuş, Ö. ve Arslan Çolak S. (2021). Koronavirüs Kaygısının Beklenmeyen Yönleri: Kanser Hastalarının Covid-19 Kaygılarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. 13 (Ek-1): 200-15.
- Karabuğa Yakar, H., Oğuz, S., Güneş, C., Turak, E., Ketenci, E., Combaş, H., ... & Köse, M. (2022). Covid-19 pandemisinde kanser hastalarının yaşadığı güçlükler. Kocaeli Tıp Dergisi, 11(2).
- Kebudi, R. (2020). Covid-19 pandemisi ve dünyada onkolojide etkileri. Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi, 3(S1), 99-105.
- Keten, M., & Edis, E. K. (2021). Covid-19 Pandemisinin Kadın Sağlığı Üzerindeki Etkisi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 30(4), 293-300.
- Korkmaz, K., & Beydağ, K. D. (2024). Pandemi Sürecinde Kemoterapi Tedavisi Gören Kadın Hastalarda Endişe ve Umut Düzeyi İlişkisi. Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(1), 13-23.
- Network. NCC. (2022) Recommendations of the NCCN Covid-19 vaccination advisory committee. National Comprehensive Cancer Network, Inc. All rights reserved. Posted May 5, 2022.
- Öner, N. & Le Compte, A. (1998). Süreksiz Durumluk/Sürekli Kaygı Evanteri El Kitabı.İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Say, A., & Çakır, D. (2021). Gecikmiş Tıbbi Bakım Sürecinin Covid-19 Pandemisinde Hastalar Üzerine Etkisi. Ejons Uluslararası Dergisi, 5 (17), 1–9.
- Schrag, D., Hershman, D. L., Basch, E. (2020). Oncology practice during the Covid-19 pandemic. Jama, 323(20), 2005-2006.
- Swainston, J., Chapman, B., Grunfeld, EA., Derakshan, N. (2020) Covid-19 Lockdown and Its Adverse Impact on Psychological Health in Breast Cancer. Front Psychol. 2020 Aug 24;11:2033. doi: 10.3389/fpsyg.2020.02033. PMID: 32982846; PMCID: PMC7476556.
- Uwins, C., Bhandoria, GP, Shylasree, TS., et al. (2020). Covid-19 and gynecological cancer: A review of the published guidelines. Int J Gynecol Cancer. 30:1424–1433.
- Zeybek, Z., Bozkurt, Y., & Aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 304-318.